

SANAT VE TARİH: İLYA GLAZUNOV'UN ÜÇLEMESİ ÜZERİNDEN RUSYA'NIN DÖNÜŞÜMÜ

ART AND HISTORY: RUSSIA'S TRANSFORMATION THROUGH ILYA GLAZUNOV'S TRIPTYCH

Samet YERKÖY*

Öz

Article Info

Sanat, toplumların kolektif hafızasını ve tarihsel olayların derin tanıklığını içinde barındıran güçlü bir araçtır. Rus ressam İlya Glazunov'un Büyük Deney (Большой Эксперимент), Ebedî Rusya (Вечная Россия) ve 20. Yüzyılın Gizemi (Мистерия XX Века) isimli üçlemesi, Rusya'nın çalkantılı tarihini ve devrimci dönüşümlerle şekillenen süreçlerini canlı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bu eserler, yalnızca Rusya'nın geçmişine dair bir görsel anlatı sunmakla kalmayıp, aynı zamanda devrim ve toplumsal çöküşün etkilerini derinlemesine işlemektedir. Çalışma, Glazunov'un üçlemesini Erwin Panofsky'nin ikonolojik yöntemi ve Aleksey Miller'in tarihsel hafızaya ilişkin kavramsallaştırması çerçevesinde incelemektedir. Miller'in yaklaşımı, kolektif hafızanın ulusal kimliğin yeniden inşasındaki belirleyici rolüne odaklanması nedeniyle çalışmanın temel bir dayanağı olarak seçilmiştir. Bu bağlamda, Glazunov'un eserlerinde tarihsel hafızanın görselleştirilmesi ve kültürel kimlik oluşumundaki işlevi ele alınmaktadır. Glazunov, Rusya'nın devrim öncesindeki ihtişamını, sosyal deneylerin dehşetini ve ulusal diriliş umudunu görsel bir dille yansıtarak, ülkenin tarihsel yolculuğunu ve toplumsal dönüşümünü etkileyici bir anlatıya dönüştürmektedir. Sanatçı, devrimci ideolojilere ve bunların uzun vadeli toplumsal etkilerine yönelik eleştirilerini, resmî tarih yazımlarına meydan okuyarak dile getirmektedir. Panofsky'nin ikonolojik yöntemi ve Miller'in kavramsallaştırmasıyla yapılan bu analiz, Glazunov'un sanatının yalnızca bireysel bir yaratıcı ifade olmanın ötesinde, aynı zamanda Rus kimliğinin ve kolektif hafızasının yeniden inşasına yönelik önemli bir katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, sanatın ideolojik ve kültürel çatışmaların ortasında tarihsel gerçeklikleri keşfete ve yorumlama kapasitesinin nasıl etkin bir şekilde kullanıldığını da vurgulamaktadır. Glazunov'un üçlemesi, bir sanat eseri olarak değil, aynı zamanda bir ulusun kendi kendini anlama çabasının görsel bir özeti olarak da değerlendirilebilecek güçlü bir anlatı sunmaktadır. Bu bağlamda makale, tarih ve sanat arasındaki iç içe geçmiş ilişkiye dair daha geniş bir anlayış sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: İlya Glazunov, Erwin Panofsky, ikonolojik yöntem, kolektif hafıza, Rus tarihi

Abstract

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 28/11/2024

Kabul Tarihi: 30/01/2025

Atıf

Yerköy, S. (2025). Sanat ve Tarih: İlya Glazunov'un Üçlemesi Üzerinden Rusya'nın Dönüşümü. *Anasay*, 31, 215-230.

Art is a powerful medium that encapsulates the collective memory of societies and serves as a profound testimony to historical events. Russian painter Ilya Glazunov's trilogy, The Great Experiment (Большой Эксперимент), Eternal Russia (Вечная

Research Article

Received: 28/11/2024

Accepted: 30/01/2025

* Dr. Öğr. Gör., İstanbul Okan Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, Rusça Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı, samet.yerkoy@okan.edu.tr, **ORCID ID** <https://orcid.org/0000-0002-2682-4986>

Россия) ve The Mystery of the 20th Century (Мистерия XX Века), vividly portrays Russia's turbulent history and revolutionary transformations, offering a visual narrative of its past while deeply examining the impacts of social collapse and ideological shifts. This study analyzes Glazunov's works through Erwin Panofsky's iconological method and Aleksey Miller's conceptualization of historical memory, the latter chosen for its emphasis on the critical role of collective memory in reconstructing national identity. By exploring the visualization of historical memory and its function in shaping cultural identity, the analysis highlights how Glazunov's art critiques revolutionary ideologies and their enduring societal effects while challenging official historical narratives. Through a visual language that captures pre-revolutionary grandeur, the horrors of social experiments, and the hope for national revival, Glazunov transforms Russia's historical journey into a compelling narrative. The findings demonstrate that Glazunov's art transcends individual creative expression, significantly reconstructing Russian identity and collective memory while illustrating how art can effectively engage with historical realities amidst ideological and cultural conflicts. Ultimately, this article underscores Glazunov's trilogy as not merely artistic works but as mighty visual summaries of a nation's quest for self-understanding, offering a broader perspective on the intertwined relationship between history and art.

Keywords: Ilya Glazunov, Erwin Panofsky, iconological method, collective memory, Russian history

Cite this article as:

Yerköy, S. (2025). Art and History: Russia's Transformation Through Ilya Glazunov's Triptych. *Anasay*, 31, 215-230.

EXTENDED ABSTRACT

This study examines Ilya Glazunov's triptych - The Great Experiment, Eternal Russia, and The Mystery of the 20th Century - to analyze how it encapsulates Russian historical identity and cultural memory. Employing Erwin Panofsky's iconological method, the research delves into the deeper layers of meaning within this triptych, interpreting its compositional elements, symbolic motifs, and contextual significance. By blending visual analysis with historical interpretation, the study seeks to uncover Glazunov's perspective on the socio-political transformations of Russia, emphasizing how his art reflects the nation's evolving identity amidst the challenges of the 20th century. Glazunov's triptych mirrors Russia's turbulent history, offering both critique and celebration while serving as a repository of collective memory that encourages viewers to reassess the nation's cultural and moral trajectory.

The Great Experiment explores the Russian Revolution as both a transformative and tragic event, offering a detailed commentary on the consequences of ideological upheaval. Glazunov juxtaposes the pre-revolutionary era, portrayed as a harmonious "golden age," with the devastating aftermath of Bolshevik rule, marked by chaos and suffering. Through stark contrasts in composition and symbolic imagery - such as depictions of the Romanov family, industrialization, and scenes of societal collapse - the painting critiques the revolutionary upheaval and its far-reaching consequences. Panofsky's method is applied here to interpret these visual symbols as reflections of Glazunov's lamentation over the destruction of traditional Russian values and his critique of ideologically driven social experiments. The Romanovs serve as both victims and symbols of a lost cultural and spiritual continuity, while the chaos surrounding them underscores the rupture in Russia's cultural fabric. This analysis situates the work as a lament for historical discontinuity, portraying the revolution as a profound and irrevocable break in Russia's moral and cultural identity.

In Eternal Russia, Glazunov shifts his focus to the enduring spirit and unity of the Russian nation, presenting an image of resilience amid historical adversity. Created under the constraints of Soviet ideological oversight, this monumental work acts as a visual manifesto of Russian cultural and historical continuity, weaving together elements of faith, tradition, and national identity. Central to the composition is the towering cross, symbolizing the unbroken thread of spirituality, surrounded by figures representing pivotal moments and personalities in Russian history - from the Christianization of Rus to significant political and cultural milestones. Through Panofsky's lens, the layered iconography in this painting reveals a complex narrative about

collective memory, suggesting that Glazunov aimed to assert Russia's spiritual resilience despite political and ideological pressures. The cross stands as a unifying symbol, connecting past, present, and future, while the surrounding figures underscore the inseparability of faith and culture in defining Russian identity. The painting celebrates Russia's cultural heritage and critiques attempts to suppress or manipulate that heritage under Soviet rule.

The triptych culminates in *The Mystery of the 20th Century*, a work that addresses modernity's moral and existential dilemmas. Here, Glazunov intertwines historical events with apocalyptic imagery to create a visual narrative critiquing the extremities of ideology and technological advancement. Prominent figures such as Lenin, Stalin, and Nicholas II are juxtaposed with representations of nuclear devastation, societal decay, and the suffering brought about by industrial and military conflicts. At the composition's heart, Christ's figure provides a stark contrast to the surrounding chaos, symbolizing hope amidst destruction. Applying Panofsky's method, the study interprets these elements as a critique of the 20th century's ideological extremities and the dual-edged nature of technological progress. Glazunov's condemnation of dehumanizing forces - totalitarianism and war - is balanced by a call for a return to spiritual values as a response to modern crises.

Through Panofsky's iconological framework, this paper argues that Glazunov's art transcends historical representation, functioning as a medium for cultural introspection and ideological critique. The interplay of symbols, historical figures, and symbolic motifs offers a reflective and prescriptive narrative, urging viewers to contemplate Russia's past while envisioning its future. The triptych encapsulates a struggle to reconcile tradition with modernity, celebrating Russia's historical resilience while mourning the losses inflicted by ideological and technological excesses. Glazunov's art becomes a dynamic dialogue between history and identity, suggesting that the nation's strength lies in its ability to remember, adapt, and endure.

Despite operating within the confines of a state-controlled artistic environment, Glazunov infused his works with subversive critiques of contemporary ideologies and authoritarianism. By integrating Panofsky's methodology with historical and socio-political perspectives, this study underscores the relevance of Glazunov's oeuvre in understanding the complexities of Russian identity and the role of art in shaping collective memory. His triptych not only documents the nation's struggles and transformations but also advocates for the preservation of its spiritual and cultural heritage. By delving into the intersection of history, art, and identity, this paper demonstrates how Glazunov's work offers a lens through which to explore enduring questions of cultural continuity and moral responsibility in times of profound change.

Giriş: Sanatın Tarihsel Tanıklığı

Sanat, tarihsel olayların, toplumsal dönüşümlerin ve bireysel deneyimlerin derin izlerini taşıyan önemli bir tanıklık aracıdır. Birçok sanatçı, zamanın ruhunu, toplumsal çalkantıları ve halkların yaşadığı dönüşüm süreçlerini eserlerine aktarırken, bu dışavurumun yalnızca estetik bir biçim değil, aynı zamanda bir toplumun belleğini ve kimliğini şekillendiren önemli bir araç olduğunu keşfetmiştir. İlya Glazunov, bu anlamda, Rusya'nın tarihsel evrimini sadece gözlemlerle değil, aynı zamanda sanatsal bir ifadeyle kaydeden sanatçılardan biridir. Glazunov'un eserleri, onu yalnızca bir sanatçı olarak değil, aynı zamanda tarihin derinliklerine inmeyi başarmış bir tarihsel tanık olarak da tanımlamaktadır. Resimlerinde yer alan imgeler, Rus halkının geçirdiği büyük değişimlerin ve toplumsal çalkantıların yansımalarıdır. Bu eserler, Rusya'nın sosyal, kültürel ve politik dönüşümlerine dair daha geniş bir anlayış sunmakla kalmayıp, aynı zamanda bu dönüşümlerin insanlar ve toplum üzerindeki etkilerine dair güçlü bir bellek oluşturmaktadır.

İlya Glazunov, 20. yüzyılın sonlarına doğru Rusya'nın tarihsel değişimlerine dair bir tür tarihsel arkeoloji yapmıştır. Özellikle *Вечная Россия* (Ebedî Rusya, 1988), *Великий Эксперимент* (Büyük Dene, 1990) ve *Мистерия XX века* (20. Yüzyılın Gizemi, 1999) isimlerinden oluşan ve genellikle "триптих" (üçleme) olarak anılan eser dizisi, Glazunov'un

sanatında önemli bir yer tutmakta ve sanatçının vizyonunu anlamak için temel bir referans noktası oluşturmaktadır. Bu üçleme, Rusya'nın modernleşme sürecini, devrimle başlayan toplumsal dönüşümleri ve post-Sovyet dönemin karmaşık yapısını ele almaktadır. *Büyük Deney* eseri, devrimle başlayan toplumsal yeniden yapılandırılmanın etkilerini anlatırken, *Ebedî Rusya* halkın yeniden doğuş mücadelesine odaklanmaktadır. *20. Yüzyılın Gizemi* ise Sovyet dönemi ve sonrası Rusya'nın izlediği yolun gizemli yapısını yansıtmaktadır. Bu eserlerin tamamlanma tarihleri, Rusya'nın önemli tarihsel dönüşümleriyle paralellik göstermektedir. Örneğin, *Ebedî Rusya*, Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecine girildiği bir döneme işaret ederken, *Büyük Deney*, toplumsal yeniden yapılandırmanın kaotik etkilerini görselleştirmektedir. *20. Yüzyılın Gizemi* ise post-Sovyet dönemin karmaşık politik ve sosyal dinamiklerini ele almaktadır. Glazunov, her bir eseriyle yalnızca Rusya'nın geçirdiği dönüşümü gözler önüne sermemekte, aynı zamanda bu dönüşümlerin halk üzerindeki etkisini, bireylerin bu dönüşümlere nasıl tepki verdiklerini ve toplumun bu değişimlere karşı verdiği tepkileri de anlamaya çalışmaktadır. Sanatında, tarihsel olayların etkisi altında kalmış bir halkın ruhu ve hayatta kalma mücadelesi sıkça vurgulanan temalar arasında yer almaktadır.

Glazunov'un sanatında tarihsel eleştiri ile toplumsal bir mesaj iç içe geçerken, eserleri dönemin ideolojilerine dair özgün bir bakış açısı sunmaktadır. Çalışmalarında, Rus halkının tarih boyunca yaşadığı mücadeleler hem karamsar hem de umut verici tonlarda işlenmiştir. Bu, Rus halkının geçmişiyle yüzleşme biçimidir. Glazunov, dönemin acılarını ve zorluklarını görünür kılarken, bu sürecin ardından halkın gösterdiği direncin de altını çizmiştir. Eserlerinde her bir figür, her bir renk, her bir kompozisyon, yalnızca sanatın estetik yönüyle değil, aynı zamanda toplumsal bir anlatı ve hafızayla da ilişkilidir. Bu bağlamda, Glazunov'un eserleri, bir tür toplumsal bellek işlevi görmüş ve bu bellek, geçmişin izlerini taşıyan bir sanat tanıklığına dönüşmüştür.

İlya Glazunov'un Üçlemesi, Rus halkının tarihsel dönüşüm süreçlerini sanatsal bir düzlemde yeniden inşa eden eserler bütünü olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmalar, yalnızca geçmişin toplumsal gerçekliklerini yansıtmakla kalmamakta, aynı zamanda bu gerçeklikleri yeniden yorumlayarak kalıcı bir kültürel belleğin parçası haline getirmektedir. Glazunov, tarihsel olayları ele alırken bir gözlemci olmanın ötesine geçerek, bu olaylara tanıklık etmiş bir aktör gibi hareket etmekte; böylece, resimlerinde yer alan tarihsel ve toplumsal unsurlar, salt bir geçmiş tasviri olmaktan çıkarak, geleceğe yönelik sanatsal ve ideolojik bir yönlendirme potansiyeli taşımaktadır. Üçleme, hem Rusya'nın sosyal yapısında meydana gelen dönüşümlerin hem de bu dönüşümlerin sanatsal bir dil ile temsil edilebilirliğinin incelendiği bir estetik anlayış ortaya koymaktadır.

Bu makalenin amacı, Glazunov'un üçlemesini ve bu eserlerin Rusya'nın tarihsel dönüşümüne dair taşıdığı sanatsal tanıklığı incelemektir. Bu çalışmada, Panofsky'nin ikonolojik analiz yöntemi kullanılarak, Glazunov'un eserlerinde yer alan semboller, imgeler ve kompozisyonlar çözümlenerek, bu sanatın tarihsel bağlamda taşıdığı anlamlar derinlemesine analiz edilmektedir. Panofsky'nin ikonolojik yaklaşımı, sanatı yalnızca estetik bir olgu olarak görmekten öte, tarihsel ve kültürel bir bağlam içinde ele almayı sağlamaktadır. Bu yaklaşım, sanatın anlamını daha geniş bir toplumsal ve tarihsel çerçevede inşa ederken, aynı zamanda sanatçının bu anlamı nasıl ve hangi araçlarla iletildiğini de ortaya koymaktadır.

1. İLYA GLAZUNOV VE RUSYA TARİHİNİ ANLATAN ÜÇLEMESİ

İlya Glazunov (10 Haziran 1930 - 9 Temmuz 2017), Rusya'nın en önemli çağdaş ressamlarından biri olarak, sanatıyla Rus kültürünü derinlemesine incelemiş ve bunu birleştirici bir şekilde sunmuştur. Leningrad doğumlu olan Glazunov, dinî ve tarihî temalarla tanınmış ve özellikle Fyodor Dostoyevski'den esinlenen eserleriyle büyük bir ün kazanmıştır. Sanatsal kimliği, Rus halkının tarihini, kültürünü ve manevi değerlerini anlamaya yönelik bir çaba olarak şekillenmiştir. Geleneksel Rus sanatına bağlı kalmakla birlikte, modern yorumlarıyla bu geleneği yeni bir perspektife taşımıştır. Glazunov'un sanatında tarihsel figürlerin ve olayların sembolik

anamlarla işlendiği dikkat çekmektedir. Sanatındaki sembolizm, izleyiciyi geçmişin yanı sıra geleceğe dair düşünmeye teşvik etmektedir. Ayrıca, sanatı, Rus toplumunun çeşitli katmanlarının bir arada bulunduğu derinlikli bir anlatıma sahiptir (Solovyeva, 2019, s. 76). Glazunov, geçmişin sanatını sadece bugüne taşımakla kalmamış, aynı zamanda Rus halkının tarihindeki kritik anları estetik bir biçimde yorumlayarak, modern dönemin sorunlarıyla da ilişkilendirmiştir. Berezina'nın (2003, s. 4-6) vurguladığı gibi, Glazunov'un sanatının en önemli yönlerinden biri, her sergisinin büyük bir etkinlik oluşturmasıdır. Hem Rusya'da hem de yurtdışında sergilenen eserleri, yalnızca Rus sanatının değil, dünya kültürünün önemli bir parçası olarak kabul edilmiştir. Glazunov'un geçmişle ve kültürle olan bu güçlü bağları, onun sanatsal kimliğini pekiştiren bir faktördür.

Glazunov'un en önemli üçlemelerinden biri olan bu eserler dizisi, sanatçının yaklaşımını somutlaştıran başyapıtları arasında yer almaktadır. Üçleme, tarihsel gerçeklerle sanatçının subjektif yorumlarının birleşimini içerirken; *Büyük Deney, Ebedî Rusya ve 20. Yüzyılın Gizemi* adlı eserleri, Rusya'nın tarihsel yolculuğunu ve bu yolculuktaki dönüm noktalarını simgesel bir dilde tasvir etmektedir. Glazunov, bu eserlerinde yalnızca tarihî figürleri ve olayları değil, aynı zamanda Rus halkının ruhunu, dinamiklerini ve ideallerini de resmetmiştir. Eserlerin birleştirici özelliği, sanatçının Rusya'ya duyduğu derin sevgi ve bağlılığın, tarihsel figürlere ve sembollere yansımalarıdır (Orlova & Şabanova, 2011, s. 3-5). Ayrıca, bu eserlerde kullanılan sembolizm, izleyiciyi sadece geçmişe değil, aynı zamanda geleceğe dair düşündürmeye teşvik etmektedir.

Büyük Deney eseri, Glazunov'un sanatında büyük bir dönüm noktasıdır. Bu eser, Rusya'nın tarihindeki büyük dönüşüm süreçlerine odaklanırken, özellikle Sovyet dönemi ve sonrasındaki toplumsal yapıyı ele almaktadır. Glazunov, bu eserde büyük bir deneyin içindeki insanları ve bu deneyin tarihsel bağlamını derinlemesine irdeleyerek, sadece Rus halkını değil, aynı zamanda insanlık tarihini de sorgulamıştır. *Ebedî Rusya* ise, Rusya'nın kimliğini yansıtan bir tablo olarak, halkın dayanıklılığı ve geçmişiyle olan güçlü bağlarını simgelerken, aynı zamanda Rusya'nın tarihsel sürecindeki dinamikleri, toplumsal mücadeleleri ve kültürel mirası da gözler önüne sermektedir. Eser, Rus halkının tarihsel travmaları, kültürel kimliği ve toplumsal direnci gibi temalar aracılığıyla, geçmişin büyüklüğünü ve geleceğe yönelik umutları dengeleyen bir anlatı oluşturmaktadır.

20. Yüzyılın Gizemi adlı eseri ise, 20. yüzyılın büyük soruları, özellikle Rusya'nın karşılaştığı ideolojik ve politik krizler ile Sovyet sonrası belirsizlikler gibi konuları işlemektedir. Bu eser, Glazunov'un sanatsal kimliğini bir kez daha vurgulamış ve izleyiciyi, Rusya'nın geçmişi ile geleceği arasındaki boşlukları düşünmeye sevk etmiştir. Sanatçı, bu eserde özellikle Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve post-Sovyet dönemdeki toplumsal ve politik değişimlerin tarihî sorgulamasını yaparken, aynı zamanda bireysel bir deneyim yaratmıştır. Glazunov, bu dönemin tarihsel gerçeklerini sadece olduğu gibi yansıtmaktan öte, bu olayları anlamlı bir şekilde görselleştirerek, tarih ve sanat arasındaki ilişkiyi yeniden kurmuştur. Kolodny'nin (2017, s. 170-173) belirttiği gibi, Glazunov'un üçlemesi, sadece tarihsel figürleri ve olayları değil, aynı zamanda Rus kültürünü ve onun çok katmanlı yapısını da ele almıştır. Resimlerinde kullanılan semboller, sadece estetik bir anlam taşımamakta, aynı zamanda Rus halkının tarihsel ve kültürel belleğini yansıtmaktadır. Glazunov, bu eserlerinde, Rusya'nın geçmişinden günümüze uzanan bir çizgi çekmiş ve bu çizgideki her bir adımı izleyicilerine anlatmıştır. Eserlerinde kullandığı semboller ve anlatım dili, Rus halkının tarihsel ve kültürel değerlerine duyduğu derin bağlılığı simgelemiştir.

Aynı zamanda, Kostetskiy'in (2006, s. 14-16) vurguladığı gibi, bu eserlerin eğitimdeki rolü de büyüktür. Glazunov'un eserleri, Rus tarihini ve kültürünü öğretmek için önemli bir kaynak olarak kullanılmaktadır. Birçok Rus tarih ve kültür ders kitabında yer alan Glazunov tabloları, öğrencilere yalnızca tarihsel gerçekleri öğretmekle kalmamakta, aynı zamanda Rus halkının kültürünü ve ideolojisini anlamalarına da yardımcı olmaktadır. Glazunov'un eserlerinin eğitici bir etki yaratması, onun sanatsal ifadesinin toplumsal işlevini de gözler önüne sermektedir. Bununla

beraber, Glazunov'un sanatı, hem estetik bir zevk sunmakta, hem de izleyicilerini Rusya'nın derinliklerine inmeye, geçmişi anlamaya ve bugününü sorgulamaya teşvik etmektedir.

Nitekim, Glazunov'un sanatı, sadece geçmişi yüceltmekle kalmayıp, aynı zamanda Rusya'nın kültürel ve toplumsal yapısına dair güçlü bir eleştiri ve sorgulama işlevi de görmektedir. Sanatçının eserlerinde, yalnızca tarihsel figürlerin değil, aynı zamanda toplumun ruhunun ve ideallerinin de derinlemesine bir şekilde işlenmesi, onun sanatının çok katmanlı yapısını ortaya koymaktadır. Glazunov, sanatını, Rus halkının geçmişten gelen değerleriyle ve karşı karşıya olduğu çağdaş sorunlarla ilişkili bir biçimde sunarak, izleyicilerinin bu kültürel bağları hem estetik hem de entelektüel bir biçimde yeniden düşünmelerini sağlamaktadır. Onun eserleri, zaman ve mekân sınırlarını aşarak, Rusya'nın kültürünü, halkını ve tarihsel belleğini yalnızca görsel bir dilde değil, aynı zamanda eğitsel ve toplumsal bir bağlamda da yeniden anlamlandırmaktadır. Glazunov'un sanatı, Rus kültürünün sürekli evriminde, hem geçmişin izlerini hem de geleceğin olasılıklarını içinde barındıran önemli bir anlatı olarak varlık göstermektedir.

2. METODOLOJİ: TARİHSEL HAFIZA VE İKONOĞRAFİK YAKLAŞIMIN BİRLEŞİMİ

Bu çalışmada, Aleksey Miller'in tarihsel hafızaya ilişkin kavramsallaştırması ile Erwin Panofsky'nin ikonolojik analiz yöntemi birleştirilerek İlya Glazunov'un eserleri analiz edilmektedir. Bu metodoloji, Glazunov'un sanatında tarihsel kimliğin nasıl inşa edildiğini, sembollerin bu kimliği nasıl yansıttığını ve yeniden yorumladığını anlamaya yönelik kapsamlı bir yaklaşım sunmaktadır. Sanatçının eserleri, tarihsel figürler, dinî semboller ve ulusal kimliğe dair güçlü referanslarla, yalnızca bir sanat eseri olmanın ötesinde, Rusya'nın kolektif hafızasının yeniden inşa edildiği görsel metinler olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, Glazunov'un sanatını, tarihsel bir anlatı ve ideolojik bir çerçeveleme aracı olarak ele almayı mümkün kılmaktadır.

Miller'in (2003; 2014; 2018) tarihsel hafızaya dair çalışmaları, geçmişin yalnızca bir olgular dizisi olmadığını, aynı zamanda bugünü şekillendiren dinamik bir güç olduğunu vurgulamaktadır. Kolektif hafızanın inşa sürecine ilişkin bu kavrayış, Glazunov'un eserlerindeki tarihsel referansların ve sembollerin yorumlanmasında kritik bir temel oluşturmaktadır. Sanatçının en önemli eserlerinden biri olan bu üçleme, tarihsel figürleri ve olayları sadece geçmişin izleri olarak yansıtmakla kalmayıp, aynı zamanda bunları günümüz perspektifinden ele alarak yeni bir anlam katmanı yaratmaktadır. Miller'in tarihsel hafıza ve kolektif kimlik konusundaki yaklaşımları, özellikle geçmişin yorumlanmasında ve kültürel hafızanın şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Miller, kolektif hafızanın toplumların kimlikleri üzerindeki etkisini vurgularken, bu yaklaşımlarını sembolizmin ve tarihi figürlerin anlamını derinleştirerek kullanmaktadır. Bu eserlerdeki sembolizmin Rus kimliği ve ideolojisine nasıl katkıda bulunduğu ve izleyiciyi tarihsel bağlamda nasıl etkilediği Miller'in bu yaklaşımlarıyla daha anlaşılır hale gelmektedir. Glazunov'un eserleri, geçmişin kültürel belleğiyle bugünün toplumsal dinamikleri arasında estetik bir diyalog kurmaktadır.

Panofsky'nin sanat tarihindeki "ikonografik ve ikonolojik sanat eleştirisi yöntemi," görsel sanatların yorumlanmasında çığır açıcı bir yaklaşımı temsil etmektedir. Panofsky, sanat eserlerinin yalnızca estetik değerlerine değil, aynı zamanda tarihsel bağlamına ve içerdiği anlam katmanlarına odaklanarak derinlemesine bir analiz sunmayı amaçlamıştır. Yönteminin temelini üç aşama oluşturmaktadır: birincil veya doğal anlam, ikincil veya uzlaşım sal anlam ve içsel anlam veya içeriktir (Panofsky, 1972 s. 14-15). Bu katmanlar, sanat eserini yüzeyde görünen biçimlerin ötesine taşıyarak daha geniş bir tarihsel ve kültürel bağlamda anlamlandırmayı hedeflemektedir. Ancak, Moxey'e göre (1986, s. 266), Panofsky'nin bu yöntemi, hem sanat tarihçileri hem de kültürel eleştirmenler için önemli bir rehber olmakla birlikte, bazı eleştirilerle karşılaşmaktadır. Özellikle, yöntemin bazen fazla spekülatif yorumlara açık olduğu ya da eserin kültürel bağlamını yeterince derinlemesine incelemediği yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır.

Panofsky'nin yönteminin ilk aşaması olan birincil veya doğal anlam, eserin yüzeydeki görsel unsurlarını tanımlamaya dayanmaktadır. Bu aşama, eserde görülen nesnelere tanımlamak ve bunların ifade ettiği anlamları belirlemekle ilgilidir. Cömert'e (2010, s. 15-16) göre, olgusal anlam, resimde görülen biçimleri tanıyan nesnelere benzetmekte, bu biçimler arasındaki ilişkileri belirlemekte ve biçimlerin hangi hareketler içinde bulunduğunu saptamaktayken; ifadeyi anlam, belirli nesnelere benzetip adlandırılan, peşinden hangi hareketler bulunduğu saptanarak bu biçimlerin ifadeyi niteliklerini bulmaktadır ve eserin daha derin anlam katmanlarına ulaşmak için bir zemin hazırlamaktadır. Ancak bu aşama, yalnızca görünenle sınırlı kalması nedeniyle, sanat eserinin tarihsel ve kültürel bağlamını yeterince açıklayamamaktadır, dolayısıyla bu bağlam, yöntemin sonraki aşamalarında daha fazla önem kazanmaktadır.

İkincil veya uzlaşım sal anlam, eserin semboller ve temalar üzerinden daha derin bir yorumlanmasını ifade etmektedir. Bu aşamada, eserin tarihi, mitolojik ya da dini referansları gibi bağlamları incelenmektedir. Panofsky bu aşamayı "ikonografik inceleme" olarak tanımlamakta ve eserin içerdiği sembollerin sanatçı tarafından bilinçli bir şekilde seçildiğini ve motiflerin doğru bir şekilde tanımlanmasını gerektirdiğini varsaymaktadır (Panofsky, 1955, s. 30). Bu anlam katmanı, sanat eserinin yüzeyde görünmeyen ama dönemin sosyal, politik ve dinî yapılarıyla ilişkili olan sembolik anlamlarını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Yine de, bu aşamanın eleştirisi, bazen yorumların çok spekülasyon olabileceği ya da tarihsel temellerden yoksun olabileceği yönündedir. Bu durum, ikonolojik analizde tarihsel ve kültürel bağlamın ne derece güçlü bir şekilde ele alındığına bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (Van Straten, 1986, s. 166).

Panofsky'nin yönteminin üçüncü ve en derin aşaması olan içsel anlam veya içerik, sanat eserinin asıl anlamını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu aşama, eserin yaratıldığı dönemin sosyal, ekonomik, dinî ve felsefi koşullarını dikkate alarak yorumlanmasını gerektirmektedir. Panofsky'ye (1955, s. 26-30) göre, bir sanat eserinin içsel anlamı, yalnızca sanatçının bilinçli olarak yaratma sürecinde taşıdığı niyetlere değil, aynı zamanda eserle ilişkilendirilebilecek daha geniş kültürel sembollere ve imgeler dizgesine dayanmaktadır. Bu bağlamda, sanat eserini anlamak için yalnızca sanatçının niyetleriyle değil, aynı zamanda eserle bağlantılı daha geniş bir tarihsel ve kültürel bilgi ağıyla çalışmak gerekmektedir. Ancak Van Straten'e (1986, s. 166-167) göre bu aşama, bilgi eksikliği durumunda yorumların doğruluğunu sınırlayabilmekte ve spekülasyon riskini artırabilmektedir.

Panofsky'nin yöntemini üç aşamada kategorize etmesinin nedeni, her aşamanın farklı bir yorum seviyesini temsil etmesidir. İlk aşama, eserin yüzeydeki görsel unsurlarını tanımlayarak, sanatçının kullandığı biçimlerin ve figürlerin dışsal anlamlarını belirlemeyi hedeflemektedir. Bu aşama, temel olgusal veriler üzerinden hareket etmektedir. İkinci aşama ise ikonografik inceleme ile semboller ve temalar üzerinden daha derin bir analiz sunmaktadır. Burada, eserin kültürel ve tarihsel bağlamları, mitolojik ya da dini referanslar dikkate alınarak sembolik anlamlar çözümlenmektedir. Üçüncü aşama, içsel anlam veya ikonolojik içerik, sanat eserinin toplumsal, ekonomik, dinî ve felsefi koşulları çerçevesinde daha geniş bir tarihsel bağlamda anlamlandırılmaktadır. Aşamalar arasındaki fark, her birinin analiz derinliğiyle ilgilidir; ilk aşama yüzeysel, ikinci aşama sembolik bir yorumlama sağlarken, üçüncü aşama ise eserle ilgili kapsamlı bir tarihsel-kültürel bilgi ağına dayalı yorumları gerektirmektedir. Bu farklılıklar, eserin anlaşılmasında farklı seviyelerde bir bilgi ve analiz gereksinimini ortaya koymaktadır. Panofsky, bu aşamaları sırasıyla ve birbiriyle bağlantılı şekilde kategorize ederek, bir sanat eserinin çok katmanlı anlamını tam olarak çözümlenmeyi amaçlamaktadır.

Tarihsel hafızanın sanat eserlerindeki izlerini sürmek, Panofsky'nin ikonografik ve ikonolojik yöntemine yönelik eleştirileri yeniden değerlendirme fırsatı sunmaktadır. Yöntemin tarihsel bağlamı görmezden gelerek spekülasyon olabileceği eleştirisi, sanat eserlerinin geçmişin belirli yönlerini seçip yeniden yorumlayarak kolektif hafıza üzerinde etkili olduğu görüşüyle dengeye getirilebilir. Bu bakış açısıyla Panofsky'nin tarihsel bağlamı merkeze alan yöntemi, sanat eserlerini yalnızca yaratıldıkları dönemin koşullarıyla sınırlı tutmamakta; aynı zamanda bu

eserlerin o dönemin hafıza politikalarını nasıl şekillendirdiğini ve yansıttığını analiz etmektedir. Böylelikle, Panofsky'nin ikonolojik analizi, eleştirilerin ötesine geçerek, tarihsel hafızanın işleyişini anlamak için sağlam bir metodolojik çerçeve sunmaktadır.

3. 20. YÜZYILIN GİZEMİ: 20. YÜZYILIN KARANLIK PANORAMASI

İlya Glazunov'un 1978 yılında tamamladığı *20. Yüzyılın Gizemi* eseri, sadece bir sanat eseri değil, aynı zamanda 20. yüzyılın trajik tarihini bir sahne oyununa dönüştüren etkileyici bir tablo olarak nitelendirilmektedir. Bu güçlü eser, Sovyetler Birliği'nin ideolojik baskı ortamında yaratılmış ve sanatçının kariyerini riske atarak sergilemek istediği bir direniş simgesi haline gelmiştir. Tabloda yer alan sembol ve figürler, tarihin farklı dönemlerine ait olayları, liderleri, sanatçıları ve toplumsal ikonları bir araya getirirken, merkezdeki İsa figürü tüm bu kaotik manzaraya kutsal bir ışık tutmaktadır. Alt kısmı kanla, sağ kısmı ise nükleer bir patlamayla aydınlatılan tablo, yalnızca tarihsel bir kronoloji sunmakla kalmayıp, aynı zamanda insanoğlunun yıkıcı eğilimlerine derin bir eleştiri getirmektedir. Glazunov'un bu eseri, hem Sovyetler Birliği'nde hem de yurtdışında büyük yankı uyandırmış, sanat dünyasında derin tartışmalara yol açmıştır.

Resim 3. *20. Yüzyılın Gizemi*, İlya Glazunov, 1978

Tablo 3. *20. Yüzyılın Gizemi*: Erwin Panofsky'nin İkonolojik Yöntemi

Birincil Anlam (Doğal Anlam)	İkincil Anlam (Uzlaşımsal Anlam)	İçsel Anlam (İçerik)
<p>Temel Figürlerin Tanımı: Görselde yer alan ana motifler ve figürler, yüzeyde gözlemlenebilecek şekilde betimlenmiştir. Örneğin, merkezde yer alan kadın figürü, bireysel özgürlüğü temsil ederken, arka plandaki kent silüeti modern yaşamın dinamizmini simgelemektedir.</p>	<p>Toplumsal ve Tarihî Bağlam: Kadın figürünün modern kıyafetleri, kadın hakları mücadelesini ve modernleşme sürecini vurgulamaktadır. Kent silüeti, şehirleşmenin toplumsal dönüşümdeki rolüne işaret etmektedir.</p>	<p>Kültürel ve Politik Yorum: Kadın figürü, bireysel özgürlük ve hakların kazanımı açısından tarihî bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Kent sahnesi ise, geleneksel ile modern arasındaki çatışmayı ve uyumu ifade etmektedir.</p>

<p>Doğa ve İnsan Tasvirleri: Görselde dağ, göl ve ağaç gibi doğa unsurları, insan figürleriyle bir arada sunulmuştur. Bu doğa ve insan birlikteliği, yaşamın uyumunu öne çıkarmaktadır.</p>	<p>Ulusal Kimliğin İnşası: Doğa unsurları, bir yandan ulusal kimliğin romantize edilmiş bir yansımını sunarken, diğer yandan insan figürlerinin doğayla ilişkisi, toplumsal dayanışmayı temsil etmektedir.</p>	<p>Sanatsal Birleşim ve Eleştiri: Doğa ve figürlerin bir araya getirilmesi, toplumun hem köklerine hem de geleceğine dair sanatsal bir perspektif sunmaktadır; aynı zamanda modernleşme sürecine eleştirel bir yaklaşım taşımaktadır.</p>
<p>Sembol Kullanımı: Görselde sanatçı, insanlığı tehdit eden bir trajediyi sahnelemiştir. Ön planda, iki tarafında yer alan otoportreleriyle sanatçı, hem apokaliptik olaylara olan bireysel sorumluluğunu hem de tüm insanlığa yöneltilen kolektif sorumluluğu vurgulamaktadır.</p>	<p>İdeolojik Çatışma: Görseldeki meşale, aydınlanma ve ilerlemeyi temsil ederken; arka planda yer alan diğer semboller, ideolojik çatışmaları ve bu çatışmaların toplum üzerindeki etkisini yansıtmaktadır.</p>	<p>Tarihî Süreçlerin Sanatsal Yansıması: Bu semboller, geçmişin sadece çatışmalarla değil, barış ve aydınlanmayla da şekillendiğini ve geleceğe dair umut verici bir perspektif sunduğunu ifade etmektedir.</p>

Glazunov'un *20. Yüzyılın Gizemi* eseri, tarihin acımasız yüzünü ve insanlığın hem yaratıcı hem de yıkıcı doğasını gözler önüne seren bir tiyatro sahnesine benzemektedir. Sol tarafta, Rus İmparatorluğu'nun düşüşüne dair semboller yer almakta; Çar II. Nikolay'ın kucağında öldürülmüş oğlulu tasviri, kiliselerin yıkılışı ve kraliyet armasının devrilmesi, bir imparatorluğun çöküşünü simgelemektedir. Bu yıkımın üzerinde, bronz bir Lenin figürü yeni bir "aydınlık gelecek" vizyonu sunmaktadır. Ancak bu gelecek, kanla yoğrulmuş ve baskıcı bir rejimin göstergesi olarak sunulmaktadır. Merkezde, Stalin'in kanlı bir yatağa uzanmış tasviri, Sovyetler Birliği'nin yıkımını temsil ederken, onun çevresinde toplanan kişiler, bir yas töreninden çok, ideolojik zaferleri kutlar bir havadadır.

Sanatçının bu tabloda yarattığı kaos, yalnızca Sovyetler Birliği'nin değil, 20. yüzyılın tamamının yıkıcı ruhunu yansıtmaktadır. Glazunov, Hitler, Mussolini, Mao Zedong, Che Guevara, John F. Kennedy, Marilyn Monroe gibi figürleri aynı sahneye taşıırken, Batı ve Doğu ideolojilerinin çatışmasını, bu ideolojilerin insanlık üzerindeki etkisini ve dünya tarihinin bir trajediye dönüşmesini sorgulamaktadır. Sağ tarafta bir nükleer patlama ile temsil edilen bu yıkıcı güç, 20. yüzyılın modern teknolojilerle insanlığı nasıl felakete sürüklediğini gözler önüne sermektedir. Alt kısımda ise kanlı bir zemin, yüzyılın savaşlarla, devrimlerle ve baskıcı rejimlerle dolu tarihine dikkat çekmektedir.

Glazunov, yalnızca liderlere ve figürlere değil, bireyin tarih karşısındaki sorumluluğuna da vurgu yapmaktadır. Tablonun ön planında yer alan sanatçının otoportresi, elindeki aynada izleyiciyi yansıtmaktadır. Bu sembolik jest, izleyiciyi tarihin pasif bir gözlemcisi değil, aktif bir parçası olarak görmeye davet etmektedir. Sanatçının kendi ifadesiyle, bu tablo yalnızca bir eleştiri değil, aynı zamanda insanlık tarihine dair bir ibret hikayesidir. Bu eser, 20. yüzyılın yıkıcı yüzünü hatırlatarak izleyiciyi düşünmeye, sorgulamaya ve tarihten ders çıkarmaya çağırılmaktadır.

Sonuç olarak, *20. Yüzyılın Gizemi*, hem tarihsel bir belgesel hem de derin bir sanatsal manifesto olarak, 20. yüzyılın en önemli eserlerinden biri olmaya devam etmektedir. Glazunov'un eserine getirdiği teatral anlatım ve sembolik yoğunluk, onu yalnızca bir tablo değil, insanlık tarihine ışık tutan bir sanat mirası haline getirmektedir.

4. EBEDİ RUSYA: İLYA GLAZUNOV'UN RUS TARİHİ VE KİMLİĞİNE İKONOĞRAFİK BİR YOLCULUK

İlya Glazunov'un 1988 yılında tamamladığı *Ebedî Rusya* eseri, yalnızca bir sanat eseri değil, aynı zamanda Rus kimliğinin, tarihinin ve ruhani mirasının görkemli bir temsili olarak karşımıza çıkmaktadır. Başlangıçta “Yüz Asır” olarak adlandırılan bu eser, Rusya'nın Hristiyanlığı kabulünün 1000. yılını kutlamaya ithaf edilmiştir. Glazunov, tabloyu Sovyet döneminin sıkı ideolojik kısıtlamalarına rağmen oluşturmuş, geçmişin izlerini geleceğe taşıyan derin bir kültürel diyalog yaratmıştır. Bu devasa kompozisyon, Rus halkının dinî, tarihi ve sanatsal değerlerini harmanlayarak sonsuz bir hac yolculuğu gibi ilerlemektedir. Geleneksel Rus ikonografisinden ilham alan yapı, bir tarafta antik pagan inançların sonunu, diğer tarafta ise Hristiyanlığın yükselişini tasvir ederek, bir milletin kimlik arayışındaki dönüşümünü gözler önüne sermektedir.

Tablo, tarih boyunca Rusya'ya yön veren liderlerden sanatçılara, savaşçılardan azizlere kadar bir ulusun kolektif hafızasını temsil eden figürleri içermektedir. Her bir figür, büyük Rus İmparatorluğu'nun mirasını ve ruhunu betimlerken, arka planda ikonografik öğeler tarihsel olayların derin anlamlarını çağrıştırmaktadır. Ortasında yükselen haç sembolü, eserin hem dinî hem de ulusal kimliği arasındaki güçlü bağı vurgulamaktadır. Bu bağlamda, *Ebedî Rusya* yalnızca bir sanat eseri değil, aynı zamanda bir tarih kitabı ve ulusal bir manifesto olarak okunabilir.

Resim 2. *Ebedî Rusya*, İlya Glazunov, 1988

Tablo 2. *Ebedî Rusya*: Erwin Panofsky'nin İkonolojik Yöntemi

Birincil Anlam (Doğal Anlam)	İkinci Anlam (Uzlaşımsal Anlam)	İçsel Anlam (İçerik)
Ulusal Kimlik: Tablodaki figürler, Rusya'nın dinî ve tarihî boyutlarıyla ulusal kimliğini yansıtmaktadır.	Hristiyan Mirası: Hristiyanlığın kabulü, Rus kimliği ve toplumu üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır; bir kültürel dönüşüm sürecini simgelemektedir.	Manevi Birlik ve Kolektif Hafıza: Geçmişin manevi değerlerinin ve toplumsal bağların ulusun ruhuyla birleşimini göstermektedir.
Azizlerin ve liderlerin tasviri: Ulusun geçmişten	Paganizmin sona ermesi ve Hristiyanlığın doğuşu: Bir	Toplumsal Dayanışma: Azizlerin halk figürleriyle yer

bugüne devamlılığını simgelemektedir.	haç ve dinî sembollerle paganizmin bitişi ve yeni bir kimlik inşası ifade edilmektedir.	alması, kolektif hafızayı ve ulusun dayanışmasını vurgulamaktadır.
Tarihî figürlerin birleşimi: Geçmişin büyük figürleriyle halkın birliği, ulusal kimliğin tarihsel sürekliliğini simgelemektedir.	İdeolojik Mücadele: Sovyet dönemi ideolojik baskılarına rağmen geçmişle geleceği harmanlayan bir dönüşüm anlatılmaktadır.	Sanatsal Yenilik ve Manevi Ruh: Tablo, yalnızca bir sanat eseri değil, Rus halkının manevi kimliğini ve dayanışmasını yansıtmaktadır.

İlya Glazunov'un *Ebedî Rusya* eseri, sanat ve tarih arasındaki sınırları ustalıklı silen bir başyapıt olarak değerlendirilebilir. Tabloda kullanılan ikonografik anlatım, sadece Rusya'nın geçmişini yüceltmekle kalmayıp, aynı zamanda ulusun gelecekteki varlığını ve misyonunu da işaret etmektedir. Glazunov, bu eserle hem bir tarihçi hem de bir filozof gibi hareket etmiş, tarihi olayları ve figürleri estetik bir bağlamda yeniden inşa etmiştir. Pagan dönemden Hristiyanlık dönemine geçiş, dinî liderlerin ve kahramanların ön planda olduğu bir geçit alayı ile dramatize edilirken, izleyiciler tarihin bir parçası olmaya davet edilmektedir.

Eserin merkezindeki haç, dinî bir sembol olmanın ötesinde, Rusya'nın manevi ve politik olarak birleşmiş bir ulus kimliğini temsil etmektedir. Aynı zamanda bu, Sovyetler Birliği'nin ateist ideolojisine karşı bir tepki olarak da yorumlanabilir. Glazunov, geçmişin dinî ve manevi değerlerini geleceğe taşıyarak, Rusya'nın kaderinin ilahi bir plan çerçevesinde şekillendiğine olan inancını dile getirmektedir. Bu da, eseri sadece bir sanat objesi değil, aynı zamanda bir ulusal bilinç ve kimlik manifestosu haline getirmektedir.

Tablodaki figürlerin çeşitliliği, Rusya'nın çok katmanlı yapısını gözler önüne sermektedir. Yazarlar, komutanlar, sanatçılar ve dinî liderler, farklı dönemlerden gelen temsilciler olarak aynı kompozisyonda birleşmiştir. Bu, yalnızca bireylerin değil, aynı zamanda bir milletin kolektif ruhunun yansımasıdır. Glazunov'un bu eseri, yalnızca geçmişi anlamak için değil, aynı zamanda ulusun gelecekteki yolculuğunu şekillendirmek için de bir rehber görevi görmektedir.

5. BÜYÜK DENEY VE TOPLUMSAL ÇÖKÜŞ

İlya Glazunov'un 1990 yılında tamamladığı *Büyük Deney* adlı eseri, sanatçının üç parçalık triptiğinin bir parçası olarak, Rusya'nın devrimsel dönüşümünü ve toplumsal çöküşünü derinlemesine sorgulayan bir yapıt olarak dikkat çekmiştir. Glazunov, bu eseriyle, Rusya'yı "dünyanın devrimsel yenilenme teorilerinin test edildiği bir laboratuvar" olarak tasvir etmiştir. Sanatçı, bu sosyal deneyi kendi perspektifinden sunarken, Rusya'nın tarihî yolculuğuna dair bir eleştiri geliştirmiştir. *Büyük Deney*'de, 1917 Rus Devrimi öncesi Rusya'nın görkemli ve onurlu bir şekilde temsil edilmesinin ardından, devrim ve sonrasındaki toplumsal tahribat vurgulanmıştır. Glazunov, 1917 Ekim Devrimi'nin trajik sonuçlarını ve toplumsal çöküşün izlerini eserine yansıtarak, bu dönemin etkilerini ele almıştır.

Resimdeki sembolizm, Rusya'nın toplumsal yapısını ve kültürel değerlerini yıkım sürecine sokan devrimci hareketin kanlı izlerini göstermektedir. Özellikle sanatçının, halkı ve devlet yöneticilerini simgeleyen figürlerin arasına yerleştirdiği patlamalar, terörist saldırılar ve kanlı devrim sahneleri, büyük bir toplumsal değişimin ne kadar yıkıcı olabileceğini gözler önüne sermektedir. Glazunov, Lenin'in yaşamına dair kendi tartışmalı yorumunu da ekleyerek, halkın büyük acılarla ve kayıplarla yüzleşmek zorunda kaldığı bu dönemi "ulusal bir trajedi" olarak nitelendirmiştir. Sanatçı, devrim sonrası toplumun trajik ve kanlı değişimini, bu dönemin ölümcül sonuçlarını, ideolojik ve sosyal çöküşün sembollerini çok katmanlı bir şekilde sunmuştur. Ancak aynı zamanda, bu felaketin ardından bir umut ışığının da doğabileceğini ima etmektedir.

Glazunov'un eseri, Rusya'nın tarihi sürecine dair önemli bir yorum sunarken, aynı zamanda sosyal ve politik deneylerin ne denli yıkıcı olabileceğine dair güçlü bir uyarı işlevi görmektedir.

Resim 1. *Büyük Deney*, İlyâ Glazunov, 1990

Tablo 1. *Büyük Deney*: Erwin Panofsky'nin İkonolojik Yöntemi

Birincil Anlam (Doğal Anlam)	İkincil Anlam (Uzlaşımsal Anlam)	İçsel Anlam (İçerik)
<p>Temel Figürlerin Tanımı: Görselde yer alan ana motifler ve figürler, yüzeyde gözlemlenebilecek şekilde betimlenmiştir. Örneğin, ortadaki figür kalabalığı, Rus toplumunun farklı sınıflarını temsil ederken, arka planda geniş bir manzara sahnesi dikkat çekmektedir.</p>	<p>Toplumsal ve Tarihî Bağlam: Ortadaki figürler feodalizmden sosyalizme geçiş sürecini vurgulamaktadır. Arka plandaki geniş manzara, Rus topraklarının büyüklüğünü ve tarih boyunca süregelen toprak mücadelesini sembolize etmektedir.</p>	<p>Kültürel ve Politik Yorum: Figürlerin bir araya getirilmesi, Rus halkının tarihî zorlukları aşarak dayanışma içinde bir kimlik oluşturma çabasını temsil etmektedir. Manzara sahnesi, Rusya'nın doğal kaynaklarının hem güç kaynağı hem de çatışma sebebi olduğunu ima etmektedir.</p>
<p>Doğa ve İnsan Tasvirleri: Manzarda görülen nehir, köprü ve orman gibi doğa unsurları ile figürlerin etkileşimi gözlemlenmektedir. Bu doğa ve insan birlikteliği, tablonun dikkat çeken bir özgedir.</p>	<p>Ulusal Kimliğin İnşası: Çan, Çar, katedral ve İmparatorluk arması, tarih boyunca Rusya'nın değerlerini temsil ederken, Pravda gazetesi, sosyalist liderler ve propaganda afişleri Sovyetler Birliği döneminde ideoloji değişimini ifade etmektedir.</p>	<p>Sanatsal Birleşim ve Eleştiri: Doğa ve figürlerin harmanlanması, Rusya'nın kimliğini hem geleneksel hem de modern bir bakışla ele alırken, geçmişin mirasına dair eleştirel bir diyalog sunmaktadır.</p>

Sembol Kullanımı: Ortadaki figürler, çevredeki sembollerle doğrudan ilişkilendirilmiştir. Örneğin, bayrak ve Kızıl Yıldız, ulusun tarihî kökenlerini işaret etmektedir.	İdeolojik Çatışma: Bayrak ve renklerin bir araya getirilmesi, Rusya'nın tarihî geçmişinde ideolojik ayrılıkların ve bu ayrılıkların birleşimindeki zorlukların altını çizmektedir.	Tarihî Süreçlerin Sanatsal Yansıması: Bu unsurlar, geçmişin bir çatışma değil, Rus halkının kimliğinde birleşen bir süreç olduğunu öne sürerek, geleceğe yönelik bir vizyon sunmaktadır.
---	---	---

Glazunov'un *Büyük Deney* eseri, Rusya tarihine ve özellikle 20. yüzyılın çalkantılı olaylarına derinlemesine bir sanatsal bakış sunmaktadır. Bu eser, Rus Devrimi'nin nedenlerini, etkilerini ve sonuçlarını irdeleyerek, hem ulusal hem de küresel tarih bağlamında tartışmalı bir dönemi ele almaktadır. Tablo, devrimin sosyal, politik ve ahlaki boyutlarını dramatik bir biçimde gözler önüne sererken, aynı zamanda devrimden önceki Rusya'yı idealize edilmiş bir geçmiş olarak yüceltmektedir. Glazunov'un düşünceleri, tablodaki görseller ve semboller aracılığıyla, özellikle devrimin Rus toplumu üzerinde yarattığı yıkımı ve bu süreci uluslararası bağlamda bir "deney" olarak nitelendirme eğilimini yansıtmaktadır.

Tablonun sol üst köşesi, devrim öncesi Rusya'nın manevi ve ulusal bütünlüğünü yansıtmaktadır. Kurtarıcı İsa Katedrali'nin ihtişamı ve ona eşlik eden dini törenler, geleneksel değerlerin ve ulusal kimliğin bir simgesi olarak tasvir edilmiştir. Glazunov, bu sahnede, Çar II. Nikolay dönemindeki ekonomik ve sosyal gelişmeleri yüceltmektedir. Bu bölümde, Rusya'nın hızlı ekonomik büyümesine vurgu yapılırken, devrim sürecinin bu yükselişi hedef aldığı ve düşman güçlerin Rusya'yı zayıflatmak için devrimi kışkırttığı fikri işlenmektedir. Bu bağlamda, özellikle Pyotr Stolipin gibi figürler, ulusal dirilişi temsil eden kahramanlar olarak sunulmuştur. Bu idealize edilmiş tasvir, Glazunov'un geçmişe olan özlemini ve devrim sonrası yaşanan kaosu bir karşıtlık aracılığıyla ele aldığını ortaya koymaktadır.

Ancak tablonun diğer bölümleri, devrimin yıkıcı etkilerini ve bu sürecin uluslararası bağlamda bir sosyal "deney" olarak görülmesini eleştirel bir şekilde sunmaktadır. Lenin ve diğer devrim liderlerinin "cezai" portreleri, devrimin ahlaki ve etik çöküşünü sembolize etmektedir. Glazunov, devrimin bir grup ideolojik "deneyci" tarafından yürütüldüğünü ve bu kişilerin Rus halkını bir "tabula rasa" olarak gördüğünü ima etmektedir. Özellikle Lenin'in mühürlü bir vagona Almanya'dan dönüşü gibi ayrıntılar, devrimin uluslararası müdahaleler ve komplolarla şekillendiği fikrini güçlendirmektedir. Glazunov'un bu tasvirleri, devrimi yalnızca bir iç dinamik olarak değil, aynı zamanda dış müdahalelerle birleşmiş bir trajedi olarak sunmaktadır.

Tablonun en çarpıcı bölümlerinden biri, Bolşeviklerin uyguladığı terörü ve Çar ailesinin trajik sonunu konu alan sahnelerdir. Çar II. Nikolay ve ailesinin tasviri, devrim sonrası yıkımı sembolize eden kanlı sahnelerle tezat oluşturacak şekilde kutsal ve masum bir nitelikte sunulmuştur. Bu sahneler, yalnızca Bolşevik rejimin acımasızlığını değil, aynı zamanda bu süreçte Rusya'nın geleneksel değerlerinin nasıl tahrip edildiğini de vurgulamaktadır. Glazunov, bu bölümde devrimi bir "apokalips" olarak nitelendirerek, tarihsel olayların yorumlanmasında geleneksel Sovyet anlatılarının ötesine geçmeyi amaçlamıştır.

Sonuç olarak, Glazunov'un *Büyük Deney* eseri, 20. yüzyıl Rus tarihini sadece bir sanat eseri değil, aynı zamanda ideolojik ve tarihsel bir yorum olarak sunmaktadır. Sanatçı, devrimi hem ulusal bir felaket hem de uluslararası bir sosyal deney olarak tasvir ederek, olayların ahlaki ve felsefi boyutlarını sorgulamaktadır. Bu eser, hem devrim öncesi Rusya'yı yüceltmekte hem de devrim sonrası dönemin yıkıcılığını gözler önüne sererek, Rus tarihine eleştirel bir bakış sunmaktadır.

SONUÇ

İlya Glazunov'un sanatını anlamlandırmada Panofsky'nin ikonolojik analiz yöntemini kullanmak, eserlerin derin felsefi ve tarihsel bağlamlarını çözümlenmede son derece faydalı bir yaklaşım sunmaktadır. Bu yöntem, yalnızca görsel unsurların ötesine geçerek, sanatçının eserlerinde gizlenen tarihsel, ideolojik ve kültürel katmanları açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Glazunov'un *Büyük Deney*, *Ebedî Rusya* ve *20. Yüzyılın Gizemi* eserleri, bu açıdan çok boyutlu bir inceleme gerektirmektedir. Eser değerlendirmesi kronolojik bir sıralama ile yapılmış olup, *Büyük Deney*, Rus Devrimi'nin toplumsal ve manevi sonuçlarına dair güçlü bir eleştiriyi yansıtırken, Glazunov'un devrim liderlerini tasvir edişi, Panofsky'nin ikonolojik yöntemiyle ele alındığında, yalnızca görsel bir anlatı değil, aynı zamanda ideolojik bir çözümleme olarak değerlendirilebilmektedir. Özellikle Lenin ve diğer liderlerin betimlenmesi, devrimin ulusal kimlik üzerindeki yıkıcı etkilerini hem simgesel hem de tarihsel bir bağlamda gözler önüne sermektedir. Bu, Panofsky'nin sanat eserlerini tarihsel bir belge olarak değerlendiren yaklaşımıyla örtüşmektedir.

Glazunov'un *Ebedî Rusya* eseri, Rus ulusal kimliğinin tarihsel ve manevi yönlerini, sanatçının güçlü bir tarihsel vizyonla harmanladığı bir başyapıttır. Hristiyanlık ve paganizmin sembolik karşıtlığı, sanatçının ulusal kimlik ve dinî bağlamdaki dönüşümleri nasıl yorumladığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu eser, yalnızca bir sanat çalışması değil, aynı zamanda bir milletin tarihiyle olan bağlarını yeniden inşa eden bir manifesto niteliğindedir. Tabloda görülen tarihsel figürler ve dinî motifler, Glazunov'un Sovyet döneminin ateist ideolojisine karşı bir tepki olarak sanatını nasıl kullandığını gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda sanatçı, ulusal kimliğin yeniden inşasında sanatın rolünü vurgularken, Panofsky'nin ikonolojik yöntemine uygun bir şekilde eserinin sembolik ve tarihsel boyutlarını ustaca birleştirmiştir.

20. Yüzyılın Gizemi, Glazunov'un yalnızca Rus tarihine değil, aynı zamanda evrensel tarihsel ve ideolojik çatışmalara dair eleştirel bakışını en çarpıcı şekilde yansıttığı eserlerinden biridir. Bu tablodaki merkezi İsa figürü, Panofsky'nin üçüncü düzey ikonolojik analizine uygun bir şekilde ele alındığında, yalnızca dinî bir motif değil, aynı zamanda 20. yüzyılın kaotik tarihine bir ahlaki ve manevi ışık tutmaktadır. Alt kısımdaki kanlı sahneler ve sağ taraftaki nükleer patlama, modern ideolojilerin ve çatışmaların yıkıcı etkilerini sembolize ederken, Glazunov'un sanat diliyle bu dönemin ahlaki ve manevi sonuçlarını sorguladığı görülmektedir. Bu tablo, yalnızca Sovyet rejimini değil, aynı zamanda totaliter ideolojileri ve bunların insanlık üzerindeki etkilerini eleştiren bir sanatçının derin düşünce yapısını temsil etmektedir.

Glazunov'un eserlerinin geniş bağlamında, sanatçının Rusya'nın tarihsel kimliğini ve ideolojik dönüşümlerini sorgulayan bir sanat dili geliştirdiği açıktır. Bu noktada, Vladimir Putin'in Rusya politikasında öne çıkan Velikorus ideası ile Glazunov'un sanatında görülen tarihsel vizyon arasında belirgin bir paralellik bulunmaktadır. Glazunov, Rusya'nın tarihsel ve manevi temellerini yücelten bir yaklaşımı benimserken, Putin'in söyleminde de ulusal kimlik ve tarihi miras konuları merkezi bir yer tutmaktadır. Bu benzerlik, yalnızca tarihsel ve sanatsal bir bağlam değil, aynı zamanda bir tür ideolojik uyum olarak değerlendirilebilmektedir. Glazunov'un eserleri, Velikorus ideolojisinin sanatsal bir yansıması olarak da okunabilmektedir; bu, sanat ve politika arasındaki ilişkiyi yeniden düşünmemizi sağlamaktadır.

Sonuç olarak, Glazunov'un *Büyük Deney*, *Ebedî Rusya* ve *20. Yüzyılın Gizemi* eserleri, yalnızca Rus tarihine dair derin bir sanatsal anlayışı temsil etmekle kalmayıp, aynı zamanda bu tarihsel olayların bireyler ve toplum üzerindeki etkilerini eleştiren bir perspektif sunmaktadır. Bu eserler, Panofsky'nin ikonolojik yöntemini kullanarak analiz edildiğinde, hem sanatsal hem de tarihsel anlamda evrensel bir değer kazanmaktadır. Aynı zamanda, Glazunov'un sanatı ile Putin'in politik söylemi arasında oluşan paralellikler, bu eserlerin çağdaş Rus kimliği üzerindeki etkisini daha da derinleştirmektedir. Bu nedenle, Glazunov'un tabloları, yalnızca estetik bir zevk

sunmanın ötesinde, tarih ve kimlik arasındaki karmaşık ilişkileri sorgulayan ve anlamlandıran bir entelektüel zemin sunmaktadır.

Etik Beyan

“Sanat ve Tarih: İlya Glazunov’un Üçlemesi Üzerinden Rusya’nın Dönüşümü” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır. Makale, Etik Kurulları Yayın Etiği Komitesinin (Committee on Publication Ethics-COPE) yazar, hakem ve editörler için belirtilen kurallardan yararlanılarak oluşturulmuş olan Anasay dergisi etik kuralları çerçevesinde yazılmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declares that they have no competing interest.

Financial Support: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA/ REFERENCES

- Berezina, İ. İ. (2003). *İlya Glazunov*. Bely Gorod.
- Cömert, B. (2010). *Mitoloji ve İkonografi*. De Ki Basım Yayım Ltd. Şti.
- Dzen. (2020, 7 Ağustos). “Velikiy Eksperiment”. İlyi Glazunova. 10 Kasım 2024 tarihinde https://dzen.ru/a/Xy0d_V6gLGMmWp2p adresinden erişilmiştir.
- Dzen. (2022, 18 Nisan). “Veçnaya Rossiya”. O Kartine İlyi Glazunova. 11 Kasım 2024 tarihinde <https://dzen.ru/a/YIyeJvQLQjYZioxa> adresinden erişilmiştir.
- Dzen. (2024, 18 Haziran). İlya Glazunov. 11 Kasım 2024 tarihinde <https://dzen.ru/a/Zmfng8EUxhGhjFXI> adresinden erişilmiştir.
- Kolodny, L. (2022). *İlya Glazunov. Lyubov i Nenavist*. Litres.
- Kostetskiy, V. (2006). Polotna İlyi Glazunova i İzuçenie Russkoy Slovesnosti, İstorii i Kulturu v Şkole. *Rusin*, 3 (5), 14-23.
- Miller, A. (2003). *The Ukrainian Question: The Russian Empire and Nationalism in the Nineteenth Century*. Central European University Press.
- Miller, A. (2014, 21 Mart). Historical Memory Policy. 15 Kasım 2024 tarihinde <https://eng.globalaffairs.ru/articles/historical-memory-policy/> adresinden erişilmiştir.
- Miller, A. (2018). The Russian Revolution of 1917: History, Memory, and Politics. *Political Use of the Past in Russia and Abroad. A Collection of Essays*, 175-186.
- Moxey, K. (1986). Panofsky’s Concept of “Iconology” and the Problem of Interpretation in the History of Art. *New Literary History*, 17(2), 265-274.
- Novikov, V. (2022). *İlya Glazunov. Russkiy Geniy*. Litres.

Orlova İ., & Şabanova P. (2010). *İlya Sergeyeviç Glazunov, rod. v 1930*. İzdatelstvo Direkt-Media.

Ponofsky, E. (1955). *Meaning in the Visual Arts*. Doubleday Anchor Books.

Ponofsky, E. (1972). *Studies in Iconology: Humanistic Themes in the Art of the Renaissance*. Westview Press.

Solovyeva, N. V. (2018). İlya Sergeyeviç Glazunov- vojn kisti i duha, vospitatel sovremennoy molodeji. *Akmeologiya*, 3 (67), 76-79.

Van Straten, R. (1986). Panofsky and Iconclass. *Artibus et Historiae*, 7(13), 165-181.